

Mønsterbrydende læringsrum i folkeoplysningen

**Et læringsteoretisk blik på de motiverende kvaliteter
i det folkeoplysende arbejde**

v/ Steen Elsborg og Steen Høyrup Pedersen
2009

Indledning	3
Sammenfattende analyse	5
Mønsterbrydende læringsrum.....	5
De motiverende læringsrum i folkeoplysningen.....	6
Motivation for læring skabes i konteksten	7
Den motivationsskabende tilgang i folkeoplysningen – en model.....	9
Konkrete elementer i det motiverende folkeoplysende læringsrum.....	10
A. Deltageren er en ressourcefuld aktør	10
1. Afsæt i deltagerens perspektiv	10
2. Atmosfære baseret på tryghed og glæde	13
3. Accept af modstand for deltagelse	14
4. Anerkendelse med fokus på interesser og ressourcer.....	16
B. De sociale rammer er energigivende	19
5. Tilknnytning til et nyt fællesskab.....	19
6. Frigørende læring gennem handling i den sociale sammenhæng.....	21
C. indholdet tilrettelægges fleksibelt målrettet	23
7. Undervisning, når deltageren er motiveret til input	23
8. Undervisning med høj faglighed.....	24
9. Vejledning med fokus på selvindsigt og nye handlemuligheder.....	25
D. Undervisning og vejledning sker i samspil	27
10. Samarbejdsrelation mellem deltagerne og den personlige underviser	27
11. Undervisere drevet af at gøre en forskel for andre	29
12. Undervisere med pædagogisk refleksivitet i forhold til at bevæge andre	31
E. Ud-dannelse	33
13. Synlighed og tilgængelighed af samfundets muligheder og tilknnytning til arbejdsmarkedet.....	33
Bilag: Kort beskrivelse af de fem forløb	36

Indledning

Hvilke kvaliteter er særlige for den folkeoplysende pædagogik, når det handler om at skabe motivation for læring – især når det handler om dem, der er mindst motiverede på forhånd?

Denne artikel sætter fokus på disse spørgsmål. Artiklen er baseret på en forskningsbaseret analyse gennemført af videnskabelig medarbejder Steen Elsborg og lektor Steen Høyrup fra Danmarks Pædagogiske Universitetsskole ved Århus Universitet (DPU).

Det har været formålet med analysen er at få sat et læringsteoretisk blik på den folkeoplysende pædagogik for i den optik at få beskrevet hvordan man i folkeoplysningen arbejder med motivering af uddannelsesfremmede til læring og kompetencevurdering. Det specifikke fokus er således deltagergrupper, der ikke på forhånd er motiverede for læring, men resultaterne vurderes til at have bred relevans for folkeoplysningen.

Boks 1:

Initiativet til denne forskningsbaserede analyse er taget af en arbejdsgruppe i Dansk Folkeoplysnings Samråd (DFS), med deltagelse af oplysningsforbundene og Daghøjskoleforeningen, som arbejder med at udvikle og beskrive et særligt folkeoplysende pædagogisk koncept, Individuel Forberedende Uddannelse (IFU).

Initiativet er finansieret med tilskud fra Dansk Folkeoplysnings Samråd. Projektet er gennemført som et pilotprojekt fra sommeren 2008 til og med sommeren 2009 med formidling dels via et integreret forsknings- og udviklingsseminar i foråret 2009 og dels via denne artikel. Seminaret blev gennemført i samarbejde med Nordisk Netværk for Voksnes Læring, NVL.

Analysen bygger primært på observationsunderstøttede interview med undervisere, vejledere, ledere og deltagere på fem udvalgte forløb foretaget i efteråret 2008 og foråret 2009. Endvidere er analysen baseret på et dataproducerende forsknings- og udviklingsseminar med 70 undervisere, vejledere og ledere fra hele landet, hvor forskernes indtryk og foreløbige erkendelser blev sat til debat og nuanceret kvalificering. Deltagernes input på dette seminar indgår som empirimateriale i analysen og er eksplicit inddraget i denne artikel. Seminaret blev afholdt i marts 2009.

Analysen er hverken repræsentativ eller generel gældende for de folkeoplysende læringsrum. Der er tale om en casebaseret analyse foretaget af de betydende elementer i det folkeoplysende læringsrum, når det lykkes at skabe motivation blandt ikke-motiverede deltagere.

Boks 2:

De fem forløb, der er sat til undersøgelse, er to AOF forløb og tre daghøjskoleforløb. Deltagerne på de observerede forløb var anviste unge og voksne, som således ikke deltog på eget initiativ, og datamaterialet bygger på interview med undervisere/ vejledere, deltagere og ledere (separate interview med de enkelte grupper på de enkelte forløb med i alt 3 ledere, 8 undervisere/ vejledere og 15 deltagere). Endvidere indgår data fra forsknings- og udviklingsseminaret gennemført marts 2009 med ca. 70 undervisere, vejledere og ledere fra hele landet.

AOF forløbene var EGU Gladsaxe/København og Jobviften i Asnæs og daghøjskoleforløbene fandt sted på IDA - Idrætshøjskolen i Århus og Kompetencehuset i Århus samt på Daghøjskolen Fokus/Kaffé Fair i Aalborg. Observationer og interview tog afsæt i tidligere gennemførte evalueringer samt data fra en spørgeskemaundersøgelse om indhold og vurderet effekt besvaret af ledere på de folkeoplysende institutioner i sommeren 2008.

Analysen peger på, at når folkeoplysningen er bedst, så kendetegnes læringsrummet ved mønsterbrydende kvaliteter, der udvikler motivation for læring i situationen og perspektivet kunne være, at indholdet anvendes konstruktivt fremadrettet til at løfte opgaven med at skabe attraktive læringsmiljøer for demotiverede unge og voksne. Såvel indenfor som udenfor folkeoplysningen.

I artiklen gives først en teoretisk forståelse af dette mønsterbrydende læringsrum, og herefter konkretiseres indholdet via en beskrivelse af fem observerede elementer som overordnet synes at kendetegne dette folkeoplysende læringsrum; nemlig

- insistere på at møde og relatere sig til deltageren som ressourcefuld aktør
- energigivende sociale rammer for handling
- fleksibel målrettet tilrettelæggelse af indholdet
- aktivt samspil mellem undervisning og vejledning
- fokus på uddannelsesprocesser

Sammenfattende analyse

Mønsterbrydende læringsrum

En del af folkeoplysningen arbejder succesfuldt med mennesker på kanten af vores samfund. Mennesker, som har vanskeligt ved at håndtere eget liv og mere eller mindre har mistet troen på, at det kan være anderledes. Motivationen for læring og nye udfordringer i livet er forsvundet, men gennem folkeoplysende forløb vender den tilbage.

Altså ærligt talt, så havde jeg ingen uddannelse, og jeg havde lavet noget lort og var blevet fyret. Det så sort ud og jeg troede ikke rigtigt på noget... vi lærte ikke rigtigt noget, synes jeg, men vi snakkede om alt muligt, og det var lige det, som jeg havde brug for.
(deltager)

Jeg har kun én positiv ting at sige: det er det bedste springbræt til videre hop, til uddannelsesforløb!
(deltager)

De her to år har jeg næsten ikke gidet åbne en bog, men nu har jeg mere lyst til at læse og lave lektier. Nu er jeg blevet ikke-skole skoletræt.
(deltager)

Gennem udvikling af betydende relationer og vellykkede handlinger bliver det folkeoplysende læringsforløb en betydende begivenhed for deltagerne, der understøtter identitetsudvikling og selvtillid og bevidstgør om nye muligheder i livet. Der udvikles robusthed, og når det lykkes er resultatet selvstændige samfundsborgere der styrer deres eget liv.

Jeg har mødt andre på samme plan og det har gjort, at jeg ser mig selv med helt andre øjne: "man er ikke den eneste". Jeg har udviklet mig fra at være meget tilbageholdende. Nu tør jeg at sige frem. Det er så dejligt.
(deltager)

Jeg har lært noget om mig selv og jeg har lært at give mig selv et spark bagi.
(deltager)

Jeg tør også tale i større forsamlinger, og jeg tør for eksempel også spise sammen med andre. Det havde jeg ikke kunnet for et år siden.
(deltager)

Det har også hjulpet mig utroligt meget med at sætte en fodboldklub i gang. Jeg tør skrive mails og alt muligt. Jeg bruger tre timer om dagen på den klub.
(deltager)

Observationer og interview i denne undersøgelse peger på, at folkeoplysningens arbejdsformer tager afsæt i forståelsen af, at vi alle såvel indeholder forudsætninger og

potentialer, og vores læringsteoretiske blik på folkeoplysningens mønsterbrydende kvaliteter peger på, at forløbenes betydende effekter for deltageren potentielt er:

- 1 Øget selvværd, selvindsig og selvtillid
- 2 Motivation for at skabe nyt indhold i livet
- 3 Parathed til nye udfordringer
- 4 Ønske om at udvikle nye kompetencer

Der var plads til forskellighed. Om man var stille eller hvad man var, så var det ok. Der var også plads til at lave fejl osv. Det har været helt afgørende for mig i mit liv. Nu er jeg videre. Og tror på, at det lykkes...
(deltager)

Her får man plads til at være den man er. Og til at finde den man er. Det har været helt vildt for mig. Man får lov til at genfinde sig selv
(deltager)

Mit problem var, at jeg overhovedet ikke kunne finde ud af at sætte grænser for nogen. Det er helt anderledes i dag...
(deltager)

Jeg startede fordi jeg havde depression. Jeg har aldrig rigtig passet ind nogen steder. Jeg lå sådan set bare i en seng og lavede ingenting. Så hørte jeg om det her sted og tænkte ok, hvis jeg ikke skal læse, så kan det være i orden. Og for første gang oplevede jeg, at blive forstået og accepteret, som den jeg er. Og der var en fantastisk stemning. Nu er jeg videre. Jeg tager faktisk en studentereksamen til sommer...
(deltager)

Jeg har lært utroligt meget af at gå her. Og det var menneskeligt. Når der kom nye ind, så tænkte jeg oh nej, hvor ser han ud. Men når der så var gået en uge, så opdagede jeg jo, hvor fantastisk et menneske han var inde bag ved. Det oplevede jeg gang på gang. Ikke at sætte folk i bås. Heller ikke mig selv!
(deltager)

De motiverende læringsrum i folkeoplysningen

Ovenstående citater understøtter den læringsteoretiske erkendelse om, at man som deltager i uddannelsesforløb altid vil være til stede såvel følelsesmæssigt, socialt og kognitivt. Det er en udbredt erkendelse, som der imidlertid alment ikke planlægges og gennemføres uddannelsesaktiviteter ud fra. Når uddannelse planlægges og gennemføres tilsidesættes denne udvidede forståelse af individuel læring ofte af en mere traditionel kognitiv forståelse, men analysen af de motiverende folkeoplysende læringsrum peger helt centralt på, at det sker i folkeoplysningen. De observerede forløb samt interview og diskussioner med deltagere, undervisere, vejledere og ledere tydeliggør, at der blandt folkeoplysningens aktører eksisterer denne udvidede forståelse af læring – og at pædagogikken i dagligdagen i de motiverende læringsrum tilrettelægges med det udgangspunkt.

I fremtrædende læringsopfattelser finder vi både det synspunkt, at læring er tilegnelse og det synspunkt, at læring er tilblivelse. Tilegnelse - at "tage-til-sig", dvs. internalisere noget i

kulturen allerede kendt - og tilblivelse, at udvikle noget nyt: ny viden, færdigheder, kompetence som noget nyt, noget innovativt. De to læringsopfattelser modsiger ikke hinanden, men supplerer hinanden. Ofte fokuseres på læring som tilegnelse, når man planlægger uddannelsesforløb, og betydningen af og mulighederne for læring som tilblivelse kan dermed overses. I de observerede folkeoplysende forløb indgår begge former, hvor læring som tilblivelse står helt centralt i det pædagogiske fokus på at skabe personligt overskridende indhold.

En anden væsentlig distinktion i læringstænkning er en skelnen mellem formel og uformel læring. Gennem de seneste årtier er der opstået en øget bevidsthed om og forståelse for, at man ikke blot kan tænke læring som et resultat af formelle undervisningsforløb men må forstå, at læring foregår alle steder hver eneste dag og at megen læring ikke er et resultat af et bevidst sigte men foregår, mens man har travlt med noget andet. Igen er der tale om læringsforståelser som supplerer hinanden, og netop i samspillet mellem formel og uformel læring kan skabes læringsformer og -udbytte, som ellers ikke kunne være opnået. Ofte anvendes denne forståelse imidlertid ikke, når uddannelsesforløb tilrettelægges og gennemføres. Samspillet ses imidlertid tydeligt i de observerede folkeoplysende forløb, hvor man i høj grad veksler mellem uformelle og formelle læringsituationer.

I det læringsteoretiske blik på kvaliteterne i de motiverende læringsrum i folkeoplysningen står det således helt centralt, at det netop er folkeoplysningens kultur for og kompetencer til at skabe et aktivt samspil mellem de mange forskellige læringsformer, der giver fundamentet for, at man her lykkes med intentionerne. I de motiverende læringsrum formår man at udmønte de læringsteoretiske erkendelser i konkret pædagogisk praksis.

Motivation for læring skabes i konteksten

I analysen af de observerede forløb står det helt centralt, at man her arbejder ud fra, at motivation for uddannelse er foranderligt og et forhold der skabes i mødet mellem individet og uddannelsessystemet. Succeserne med at skabe motivation for læring i den folkeoplysende pædagogik udfordrer dermed også den ellers udbredte grundtanke om, at motivation er et indre iboende anliggende.

Teoriene om motivation for læring bygger i høj grad på humanistisk psykologi /eksistentialistisk filosofi, hvor det antages, at motivationen "er der". Der tænkes her i, at den grundlæggende motivation for læring er selv-aktualisering, at lære er en uadskillelig del af det at være menneske. Inden for dette paradigme har forskningen i overvejende grad drejet sig om at identificere de blokerende faktorer for at voksne går ind i læringsforløb.

Kognitive teorier for motivation har været fremtrædende. De kognitive teoriers tilgang til forståelse af motivation for læring, fokuserer på følgende hovedpunkter, som væsentlige motiverende forhold:

- Udfordringer er det væsentligste incitament for læring
- Behov for udvidet forståelse og beherskelse af verden
- Behov for stabilitet, for ikke at få sit verdensbillede forstyrret
- Opgaveløsning
- At arbejde med tingene, at handle, skaber begreber, viden, erfaring

- Meningsfuldhed

Udfordringer, meningsfuldhed og erfaringsskabelse gennem handling og problemløsning er væsentlige elementer. Hertil kommer så balancen mellem tilsyneladende modsætningsfulde forhold: behov for stabilitet, og behov for udvidelse af personens horisont.

Emotionelle og sociale teorier er kommet til. Disse teoretiske tilgange fremhæver følgende elementer som væsentlige for læring:

- Disharmoni er den grundlæggende motivation for læring (mellem biografi og udfordringer). Læring omdanner disharmoni til harmoni
- Ambivalens i forhold til at lære nyt
- Behov for sikkerhed
- Behov for anerkendelse
- Sociale behov: være sammen, være med i fællesskab, modsat være "udstødt", være accepteret. Arbejde sammen
- Erfaring – primær og sprogligt formidlet – er grundlaget for læring

Motivation kan forstås som person-egenskaber, eller som noget dynamisk, som en relation. Motivation er ikke noget "der er der" og blot kan afdækkes, men noget der skabes i konteksten.

I det folkeoplysende arbejde med at skabe motiverende læringsrum tages der ikke afsæt i, at deltageren møder motiveret for en læring, der overvejende eller snævert er kognitiv! Netop dette forhold må forstås som det særlige betydende i den succesrige folkeoplysende tilgang. Og det er et forhold som går meget fint i spil med nuværende tendenser i udviklingen af den teoretiske forståelse af motivation.

Den motivationsskabende tilgang i folkeoplysningen – en model

Vores analyse af input fra deltagere, undervisere, vejledere og ledere får os til at pege på følgende som en model for, hvordan der skabes motivation for læring i folkeoplysningen:

1)

Læreprocessen består af **individuelle følelsesmæssige processer**, hvor den deltagende oplever sig set og forstået. Der arbejdes med anerkendelse og ressourcetænkning som afgørende principper. Arbejdsformer i folkeoplysningen motiverer til læring ved at tage afsæt her ...

2)

Læreprocessen består af **sociale processer**: Deltagerne kommer med hvert sit billede af den sociale virkelighed de lever i. Via de sociale processer skabes oplevelsen af social accept og samhørighed og en forståelse af, at dele problemer og udfordringer med andre. Samtidig skabes i de sociale processer en fælles virkelighed, som deltagerne kan tænke og agere i, og der skabes billeder af en fælles fremtidig virkelighed, i hvilken det lærte skal realiseres. Det sociale element er således både kontekst, relationer og indhold i læringen. Arbejdsformer i folkeoplysningen motiverer til læring ved aktivt at inddrage det sociale element og blandt andet derved motivere til at modtage nye input ...

3)

Læreprocessen tager også form af **individuelle kognitive processer**. Her frigøres konkret situationsforankret viden, som deltagerne kommer med, fra at være situationsbundet. Viden og erfaringer de-kontekstualiseres og re-kontekstualiseres, så de nye erkendelser også kan knyttes til en fremtidig og ændret livssituation. Arbejdsformer i folkeoplysningen motiverer til læring ved at være parat med denne form for undervisning, når deltageren er klar. Der tages både afsæt i deltagerens forudsætninger og potentialer, når indholdet planlægges ...

4)

Endelig er det betydningsfuldt, at læreprocessen foregår i en **samfundsmæssig kontekst**, som dels sætter rammen for forståelsen af deltagerne og dels sætter rammen for det læringsmæssige udbytte. Læreprocesserne må selvfølgelig ses i dette lys. Arbejdsformer i folkeoplysningen motiverer til læring ved at understøtte deltagerens ønske at kunne forstå og håndtere deres egen samfundsmæssige situation. Oplevelsen af systemet som medspiller og oplevelsen af naturlig og legitim tilknytning til arbejdsmarkedet er helt centralt...

Samlet set arbejder man i den motivationsskabende del af folkeoplysningen ikke ud fra motivation som en iboende egenskab, men som et forhold, der skabes i konteksten, og der eksisterer en udbredt forståelse af, at der er tale om en on-going proces.

Konkrete elementer i det motiverende folkeoplysende læringsrum

I de følgende afsnit beskrives indholdet, der har ført frem til ovenstående analyse af læringsrum og motivationsskabende pædagogik i det folkeoplysende.

Observationer og interview samt forsknings- og udviklingsseminarets dataopsamling har peget på, at når folkeoplysningen er bedst, så kan den konkret indfanges gennem fem overordnede elementer; nemlig

- insistere på at møde og relatere sig til deltageren som ressourcefuld aktør
- energigivende sociale rammer for handling
- fleksibel målrettet tilrettelæggelse af indholdet
- aktivt samspil mellem undervisning og vejledning
- fokus på ud-dannelsesprocesser

A. Deltageren er en ressourcefuld aktør

Det er et gennemgående og helt fundamentalt tema for vejledere og undervisere i de observerede folkeoplysende forløb at sætte fokus på den enkelte deltager som et helt menneske – at se den enkelte som en ressourcefuld aktør, der skal mødes med fuld respekt og forståelse.

1. Afsæt i deltagerens perspektiv

Det er væsentligt for vejlederne og underviserne at overbevise deltagerne om, at de nu er i kontakt med et sted, der er helt anderledes end deres tidligere erfaringer fra uddannelsessystemet:

Jeg har fokus på det på den måde, at jeg i en eller anden grad skal være det modsatte af det de hidtil har erfaret. At her er et sted, hvor man bliver mødt med respekt, hvor man bliver lyttet til og man bliver taget alvorligt for den man er, uanset hvad man har i rygsækken og uanset hvad man måtte have bedrevet før da.

(vejleder og underviser)

Det at have en vejleder, hvor man ikke føler sig som et nummer. Det er ret specielt ved at være her.

(deltager)

Deltagerne skal mødes med tillid – og med en forventning om, at de vil leve op til denne tillid:

Jeg møder dem jo ikke med en forhåndsviden, der gør at jeg har nogle forbehold eller på anden vis... jeg møder dem med åben pande, blank skærm og en forudsætning, der hedder: jeg tror på hvad du siger. Og det ansvar forventer jeg, at du lever op til. Og gør du det, så er alle muligheder til stede for at få de råd, hjælp og vejledning, der er mulig.

(vejleder og underviser)

Det er karakteristisk for undervisere og vejledere, at de inddrager deltagerne følelser som dynamo for læring og udvikling. Deltagerne har ofte følelserne helt uden på tøjet:

*Nogen dage tager de ansvar for deres egen situation og andre dage er det kommunens skyld og så er det alle andres skyld. Det svinger meget ovre hos os.
(underviser og vejleder)*

Og erfaringsmæssigt lykkes det at skabe et positivt samarbejds-klima – en vejleder udtrykker det på følgende måde:

*Det er da i hvert fald min erfaring, at det er svært at arbejde imod en person, som møder én med respekt og anerkendelse.
(vejleder og underviser)*

... og en anden vejleder siger:

*Det jeg har hørt i stor udstrækning, det er at de føler sig velkommen, at de føler sig taget godt imod og de føler at de kan være sig selv. Vi gør også meget i at være nysgerrige på, hvem de er. Hvordan er de skruet sammen? Hvad er det de siger og hvordan er det de handler? Vi prøver at være meget lydhøre på hvordan deres virkelighed er. Vi vil gerne forstå det som de forstår, kontra at forsøge at være eksperten på, hvad vi synes og fortælle dem det og så bebrejde dem det, når de så ikke har gjort det.
(underviser og vejleder)*

Og deltagerne betoner det at blive set og forstået som helt afgørende. I den forbindelse har det stor betydning, at alle opleves at have en ligeværdig stemme:

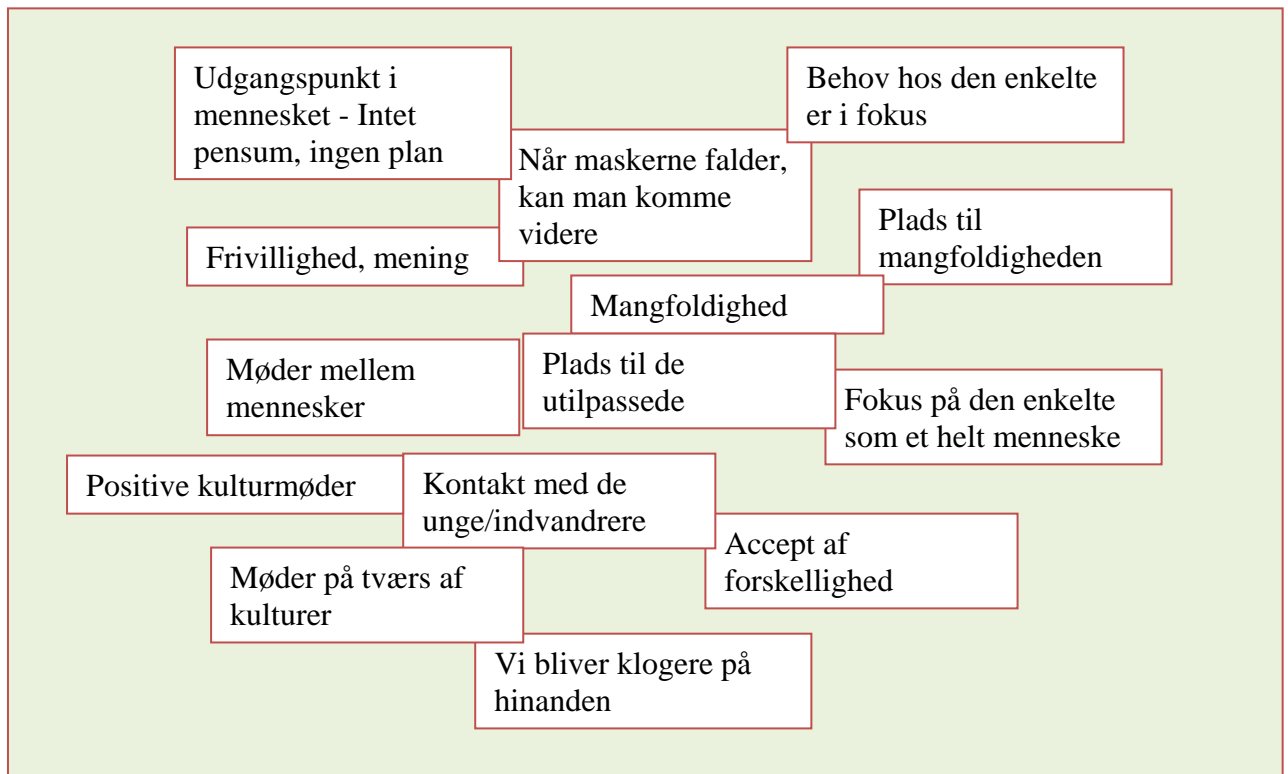
*Det er mennesker, der arbejder her! Det er ikke nogle som bare kommer for at få deres løn. Man får en krammer. Det gælder dem alle sammen. Og man snakker i samme højde med hinanden.
(deltager)*

For vejledere og undervisere er udfordringen så at fokusere på ressourcer og potentialer:

*Jeg tænker meget i, hvor deres styrker ligger henne, hvor deres drømme ligger henne og hvor deres lyster er i forhold til fremtiden; hvad brænder du for? En snak omkring det der med fornuften er én ting, en anden er der, hvor man kan mærke, at ”det her er rigtigt godt, det kriller lidt i mig, når jeg tænker på det”. En snak omkring det, for at sikre, at det kan blive langtidsholdbart.
(vejleder og underviser)*

*... hjælpe i den proces, der handler om at blive klar over, hvad er det for nogle ressourcer jeg selv har og hvad er det for nogen begrænsninger jeg har. Og hvordan kan jeg forvalte dem på bedst mulig måde?
(underviser og vejleder)*

Undervisere, vejledere og ledere på forsknings- og udviklingsseminaret så disse styrker i folkeoplysningen:

2. Atmosfære baseret på tryghed og glæde

Ud over at vise deltagerne tillid, så har vejledere og undervisere også fokus på at skabe et miljø, der er karakteriseret ved glæde – også i de små oplevelser. En vejleder fortæller om at bede eleverne om hjælp til noget praktisk arbejde – og så overraske med at hente pizzaer:

Så får man lige lavet noget andet end det, man plejer. Så føler de sig respekteret og værdsat osv. At man gider gøre noget.
(vejleder og underviser)

Som en anden metode til at fremelske et miljø præget af glæde, fremhæver en vejleder det at skabe positive forventninger hos deltagerne – og lidt spænding:

Så hellere give morgenbrød en dag, hvor de mindst venter det. ”Hvorfor skal vi have morgenbrød i dag?” – det er fordi, det er onsdag. Så bliver det meget på forventning.
(vejleder og underviser)

Vejledere og undervisere i folkeoplysningen skal måske også være gjort af et særligt stof – de udfordres af deltagerne på alle planer. En underviser siger:

Så det er noget med hele tiden at tage sig selv op til revision også. Det er hele tiden en balance og i den balance hele tiden at udsende håb og tro i forhold til den enkelte. De her mennesker har ikke så meget håb, fordi de har fået så mange gok.
(underviser og vejleder)

Og deltageres mangefacetterede problemer giver forskellige udslag – for eksempel skal de kunne holde til en relativt hård tone. En deltager udtrykker det på følgende måde:

Jeg er måske nogen gange lidt højtråbende og lidt rapkæftet og ikke så pæn i min mund og det er den jargon man lige som følger med. Vi er en broget skare, men vi er nok alle sammen fra et miljø, hvor det er sådan man er.
(deltager)

Et væsentligt indsatsområde for undervisere og vejledere er derfor at skabe den rigtige stemning omkring deltagerne:

Jeg skal møde deltagerne, være meget social og skabe en rigtig hyggelig stemning og alligevel være med til at sætte en ramme om, at der også er ting, jeg ikke vil have.
(underviser og vejleder)

Også de øvrige medarbejdere omkring deltagerne tager som regel del i at opbygge en stemning, der skaber fællesskab og ligeværd:

Jeg tror, det er betydningsfuldt, at man har en fysisk ramme, som er et rart sted at komme ind, samtidig med at det er et sted, hvor man gør nogle ting. Den der blanding af en skole og så et hus man kan være i, det tror jeg er med til at skabe en stemning. Og det er jo alle der... lige fra hende på kontoret, som siger ”go morgen” og det er hende, der står med kaffen og det er pedellen som fjanter. Det er den der følelse af, at de netop ikke er noget anderledes. Man kommer ind et sted, hvor man kan være sammen. Ikke sådan at det bare er la-la og at jeg bare kan gå ud igen, der er en... det er svært at beskrive, men jeg tror faktisk at den

fysiske ramme har en betydning. Det er i hvert fald det vi meget ofte få tilbagemeldinger på fra deltagerne.

(underviser og vejleder)

Både deltagere og personale opfatter det som ”deres sted” - og en positiv sidegevinst af at skabe sådanne rammer er, at deltagerne får en erfaring med, at det kan være hyggeligt at være på en arbejdsplads:

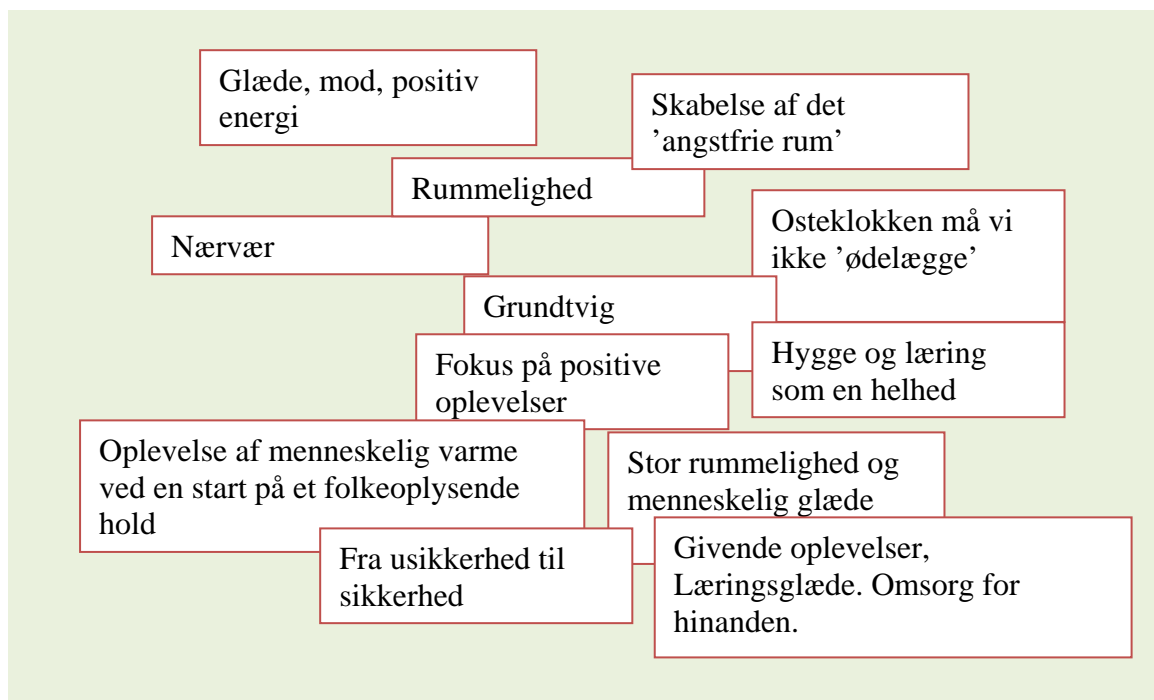
Jeg tror da også at det, at de kan se at vi har det godt og jeg tænker, at der har de også en spejling i, at man kan have det rart på en arbejdsplads, fordi mange af dem vi har ovre hos os de tænker; puh ha, bare ikke i arbejde. Så de kan se at man også kan få et netværk på en arbejdsplads, altså at man har en sjov omgangstone med hinanden også.

(underviser og vejleder)

Det kan ligeså godt være forstanderen som pedellen, man taler med. Der er ikke noget hierarki. Kontordamen har ligeså meget at skulle have sagt. Det er enormt vigtigt for miljøet. De viser hvad de siger – at vi alle er noget værd.

(deltager)

Undervisere, vejledere og ledere på forsknings- og udviklingsseminaret så disse styrker i folkeoplysningen:

3. Accept af modstand for deltagelse

Det fremhæves som afgørende for den rigtige kontakt med deltagerne, at underviserne og vejlederne viser accept af, at deltagerne ikke altid er klar til at modtage undervisning og vejledning:

Ja, flere af dem sidder jo og siger, at det der med undervisning, det kan jeg bare slet ikke have, jeg kan ikke holde det ud og jeg kan ikke koncentrere mig. Så sådan er det lige nu.

(vejleder og underviser)

En vejleder og underviser beskriver processen med at skabe den relation, som er nødvendig for, at motivationen for at komme videre kan skabes i sammenhængen:

*Så kan man begynde at arbejde og så små frø med ideer og de individuelle snakke vi har hen ad vejen. Så begynder det så småt at rykke. Jeg kan sagtens opleve med en ung, at de i den første tid, den første uge, skal de måske have lov til at være i fred, at der skal jeg ikke presse for hårdt på. Der er det bare, at man slår lidt på skulderen og lige griner lidt og lidt småsnak. Bare småsnak. For at skabe den der ramme af ”jeg gider dig godt”.
(vejleder og underviser)*

At der er tale om en proces, der tager tid, fremgår også af den følgende udtalelse fra en deltager:

*Så blev jeg præsenteret for, at det skulle jeg, nu gik den ikke længere og så blev jeg præsenteret for det her projekt, som jeg i starten også havde utrolig meget modstand imod. Men da jeg så startede og blev taget nogenlunde godt imod, så var det som om at jeg tænkte ”okay”; det er måske ikke så slemt at komme ud blandt andre mennesker alligevel. Og jeg er bare blevet rigtig glad for at være her, det har virkelig givet mig meget.
(deltager)*

Vejledere og undervisere arbejder helt bevidst med at håndtere modstanden hos deltagerne på den mest konstruktive måde – uanset hvor lang tid det måtte tage:

*Så lang tid man ikke obstruerer det, der foregår, så kan man sagtens være her. Det er noget med at have en fornemmelse af, hvis jeg skubber mere til ham nu, så får jeg mere modstand end godt er. Så hellere gå med modstanden end at gå i den. I stedet for at skabe konfrontationen, så gå med og være nysgerrig på, hvorfor er den der modstand der - hvad der er det, det handler om?
(underviser og vejleder)*

... og der er vist ingen tvivl om, at det er vigtigt for deltagernes tilstedeværelse:

*Når man får lov til at være det man er, så vil man jo lige pludselig noget. Hvis man ikke får lov til at være den man er, hvis man hele tiden skal gå i kamp for at få lov til at være den man er, så er det jo der energien bliver kanaliseret ud.
(underviser og vejleder)*

En del af modstanden, som vejledere og undervisere møder, har rod i, at deltagelse i tilbuddet ofte ikke opfattes som et tilvalg for deltagerne:

*Jeg følte, at mine grænser blev overtrådt helt vildt og at jeg mistede kontrollen over noget, som jeg et eller andet sted følte, at det var min ret til at bestemme over. Men når du er i det her system, så har du bare ikke retten til at bestemme over dit eget liv, så kan man være medbestemmende i det omfang, som de synes er okay. Jeg kunne se, at der ikke var nogen udvej, det var enten det eller også kunne jeg ikke få nogen penge.
(deltager)*

I forhold til accept af modstand blev det på forsknings- og udviklingsseminaret fremhævet som en styrke ved folkeoplysningen, at det netop her er muligt at handle fundamentalt

anderledes end i det øvrige uddannelsessystem, fordi der ikke er formelle eksamenskrav – det gør, at man i høj grad kan gå med modstanden og fokusere på at nedbryde barrierer og skabe lyst til deltagelse og udvikling.

4. Anerkendelse med fokus på interesser og ressourcer

Vejledere og undervisere har både som forudsætning for og som konsekvens af deres arbejde fokus på inkludering, social accept, tolerance og rummelighed. En vejleder udtrykker rummeligheden på følgende måde:

Jeg kan lige nu slet ikke komme i tanke om, at vi har haft noget, der sådan tenderede noget alvorligt problematisk i forhold til at være sammen i rummet. Høj grad af accept af de her forskelligheder. Sådan er der jo i sagens natur nogen, hvor man siger; det er ellers ikke lige der, de har stået først i køen for at lære hvordan man gør, af den ene eller anden grund. Men det fungerer på én eller anden måde.

(vejleder og underviser)

Vejlederne og underviserne ser målrettet efter ressourcerne hos deltagerne. De har konstant fokus på at se ressourcer – både individuelt og kollektivt. Det illustreres af følgende citat:

Tager vi rundt om bordet i dag, så er der jo mange gode individuelle ressourcer og når de bliver sat i sving omkring bordet og i lokalet, så synes jeg egentlig det går rigtig godt.

(vejleder og underviser)

... og en leder siger:

Hvis man gør det, de fejler, for meget til en del af hovedhistorien, så gør man også noget ved deres identitet. Man bekræfter folk i en identitet, som tager udgangspunkt i det, du fejler. Og det er vi ikke interesserede i.

(leder)

Udgangspunktet for dialogen med deltagerne er det anerkendende perspektiv – at lede efter og italesætte ressourcerne og succeserne. Det er vejlederne og underviserens udgangspunkt – at aktivere så meget selvværd og selvtillid hos deltagerne som overhovedet muligt:

De kan komme ind ad døren og have selvtilliden liggende på et lille sted og så handler det om at gøde den lidt; snakke om selvværd og selvtillid og få fat i og fremhæve de ting, som er gået godt og som du er god til. Ind imellem tenderer det jo - det er igen den der individualitet - så tenderer det personlig udvikling og nogle af de redskaber, der ligger i det.

(vejleder og underviser)

Det hele menneske er i centrum:

Den måde vi møder dem på, den måde vi bestræber os på at møde dem på, det er egentlig at se det hele menneske. Ikke at sætte det, de bokser med i front, men gøre det til en del af det, vi skal afklare og forholde os til, men på en anerkendende facon. Så vi egentlig forsøger at snakke om det, det handler om, på en anerkendende måde.

(underviser og vejleder)

En leder fremhæver her betydningen af at fokusere målrettet på deltageres styrker og succeser i forhold til at skabe udvikling:

Hvis vi skal skabe bevægelse, så er det vi kan gøre her, det er at iscenesætte nogle rammer, hvor bevægelsen sker, der hvor du føler dig formående og ser det, du kan. Og så er det muligt, at vi hen ad vejen skal se på: jamen, hvad er det så for nogle begrænsninger du så i øvrigt har, når vi skal til at finde ud hvad vej skal du så, skal du til højre eller til venstre. Men hvis man skal i retning af, at hjælpe folk til at blive den bedste udgave af dem selv, så kræver det i udgangspunktet at man er bevidst om; vi skal finde nogle løftestænger, vi skal finde nogle steder, hvor vi kan, og hvor vi lykkes, og det skal vi bruge til at gøre mere af det.
(leder)

Og det fremhæves som afgørende for deltageres fremgang, at de selv kommer til at tage ejerskab. Vejledernes og underviserens rolle bliver derfor i høj grad at fungere som coach for udvikling – for at udvikle ejerskab. En vejleder udtrykker det på følgende måde:

Det er jo ikke mig, der er service-mor, jeg er ressource-mor eller en ressource-person, som kan støtte dem. Så skal jeg prøve at bibringe dem så meget ansvar selv for, at det kan vinde ind i dem selv, så de får fornemmelsen af, at det her har jeg altså en rigtig stor andel af selv. Jeg har selv kreeret planen for min fremtid. Og det er vigtigt. Hvis ikke det er en integreret del af dem selv, så har vi risikoen for at de tænker: det var også bare noget, som jeg fandt på, så nu gider jeg sgu ikke mere, jeg melder lige fra.
(vejleder og underviser)

Der sigtes med andre ord på den proaktive aktørstatus:

....at opleve følelsen af sammenhæng, at man oplever sit liv håndterbart og forudsigeligt og at man har ejerskab til det. Det er en del af den proces, der handler om at mange af dem der kommer her er en sag, en diagnose eller et produkt af et system, der tænker fejl og mangler. Det gør tit, at de selv kommer til at fokusere på det og er meget reaktive i deres forståelse af sig selv og omverden. Så handler det om at få sat en bevægelse i gang om at være proaktiv - eller i hvert fald mindre reaktiv over mod polen, der hedder proaktiv.
(underviser og vejleder)

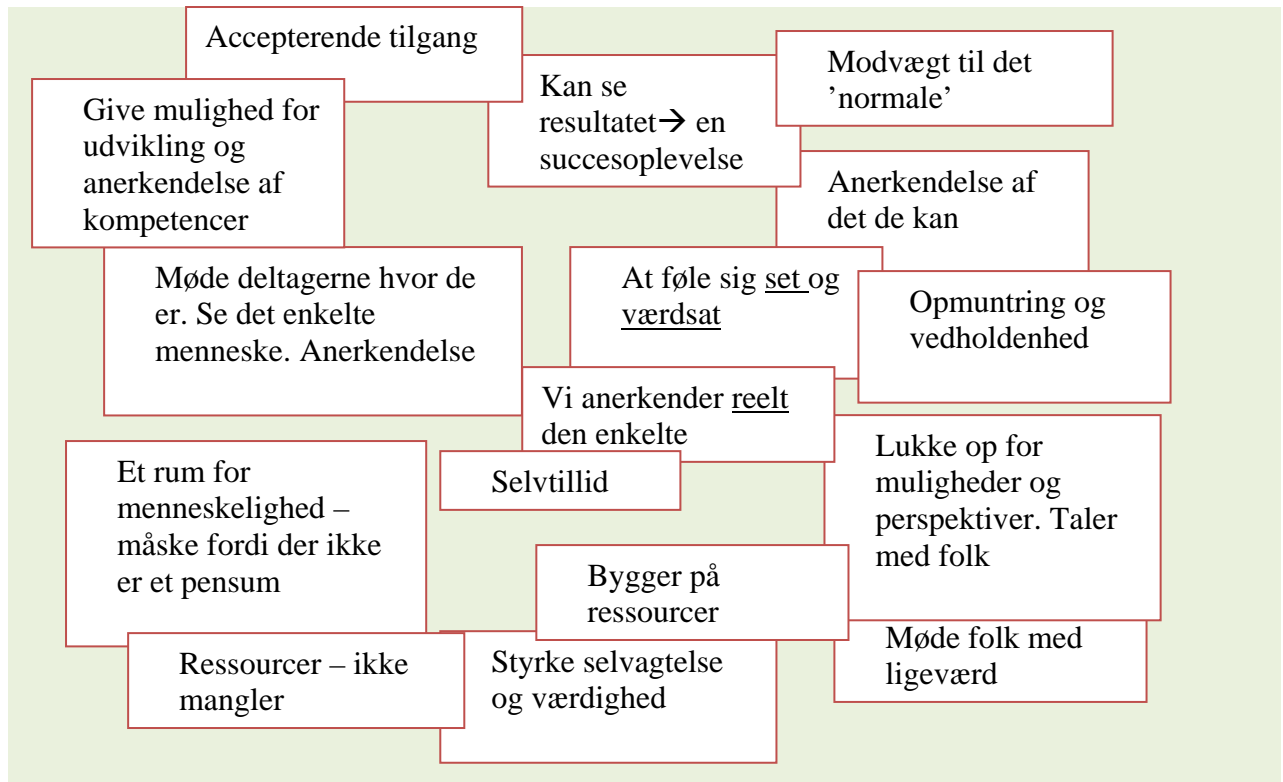
I dette handler det væsentligt også om at stille de rette krav, hvor deltagerne erfarer, at vejledere er optaget af en hensigt, at de man har forhåbninger til proces og udbytte:

Set, hørt og forstået, er i min optik at blive anerkendt. Derudover er der en lang diskussion og nogle afvejninger i forhold til at stille krav og udfordre tilpas. Så de kan noget med det. Og der er det vores opgave, i al vores forståen, hele tiden at sige at min forståen heller ikke skal være en bremseklo for en videre udvikling.
(underviser og vejleder)

En vejleder understreger det opdragende aspekt i forhold til også at stille krav:

Jeg mener, at der er signaler i alt, hvad vi gør og siger, så når jeg siger: nu har vi en aftale, som du skriver under på og det betyder noget. Der er nogen signaler i det og noget opdragelse.
(underviser og vejleder)

Undervisere, vejledere og ledere på forsknings- og udviklingsseminaret så disse styrker i folkeoplysningen:

B. De sociale rammer er energigivende

5. Tilknytning til et nyt fællesskab

Ved at være med i forløbet får mange af deltagerne knyttet nye bånd og på den måde en tilknytning til et nyt fællesskab:

*Jeg plejer at beskrive det på den måde, at man har en periode, hvor man kommer indenfor døren. Hvor man kigger lidt på, hvad det her er for et sted, og hvem er jeg i forhold til de andre, og hvad kan jeg med de andre her på stedet, og hvordan passer jeg ind? Så oplever de en stemning af at være anerkendt for det, man er, uanset hvad man kommer med. Alle ved ikke hvad der er med alle, men alle ved godt, at man er her, fordi man bokser med noget. Det skaber et udviklingsrum, hvor man kan slappe af.
(underviser og vejleder)*

Både vejledere og undervisere har fokus på det betydningsfulde i, at deltagerne i forløbet får flere kontakter og venskaber:

*Nogle ender med at blive rigtig, rigtig gode venner. At mødes her og venskabet opstår og at man så fortsætter venskabet udover kursusforløbet, så de på den måde får dannet netværk og får udvidet deres bekendtskabskreds. Det er jo bare rigtig, rigtig godt.
(vejleder og underviser)*

*Vi havde et godt sammenhold. Jeg snakkede med alle mulige forskellige. Det var utroligt godt for mig.
(deltager)*

Disse nye netværk, som deltagerne får, støtter dem både fagligt og socialt:

*Jamen de bruger hinanden på kryds og tværs, på forskellige leder og kanter. Både på det faglige, men også på det sociale plan.
(vejleder og underviser)*

*Jeg har lært andre at kende og vi støtter hinanden. Vi bruger hinanden til at trække hinanden op. Nogen gange er det mig, andre gange er det en af de andre, der har brug for det.
(deltager)*

En underviser fremhæver betydningen af netværksdannelsen i forhold til at skabe bedre selvværd hos deltagerne:

*..”gud, der er også nogen andre, der har det lige som mig. Det er ikke kun mig der er mærkelig eller forkert eller skæv”. Det skaber en normalitetsfølelse og en tryghed og en tillid, og det er egentlig det, jeg synes, det handler om.
(underviser og vejleder)*

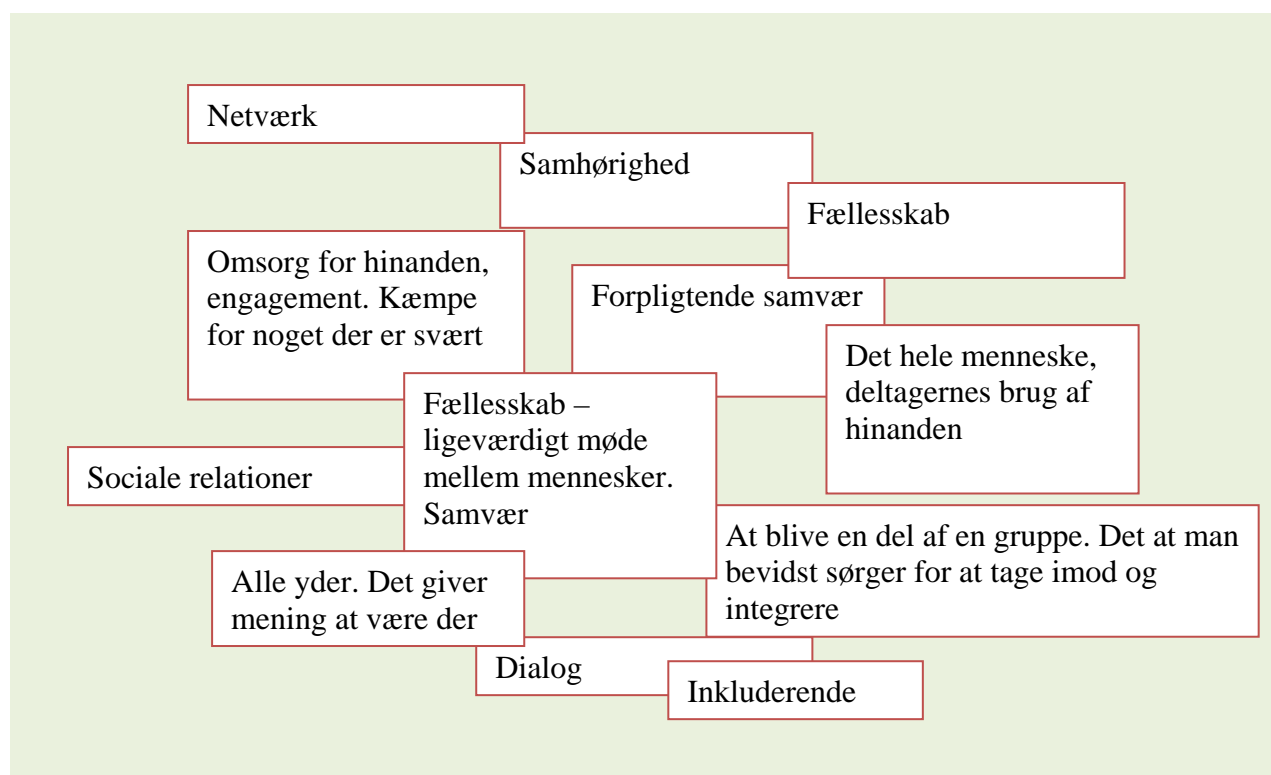
I opbygningen af det sociale fællesskab er der også fokus på at kunne gennemføre udbytterige gruppevejledninger, hvor deltagerne vokser ved at gøre brug af hinandens ressourcer:

*Det er meget meget givtigt at være sammen med mennesker, man har det godt med og som kender én fra den her kontekst. Hvis de så kan hjælpe og støtte mig og komme med nogle ideer til, hvad jeg kan stille op.
(underviser og vejleder)*

For at lykkes med denne tilgang, synes det centralt at opbygge forpligtende sociale fællesskaber:

*Det handler om at arbejde på det sociale fællesskab, gøre det forpligtende, at du har en betydning i forhold til det sociale fællesskab og at det sociale fællesskab betyder noget for dig.
(leder)*

Undervisere, vejledere og ledere på forsknings- og udviklingsseminaret eksemplificerede folkeoplysningens kvalitet med disse ord:

6. Frigørende læring gennem handling i den sociale sammenhæng

Undervisere og vejledere har som bevidst strategi at skabe et positivt socialt rum, som så kan udvikle sig til et socialt læringsrum for deltageren – en vejleder udtrykker det på følgende måde:

*De første dage kan der godt være nogen, der er lidt; ”hmm... nu skal jeg være her”, men stille og roligt finder de jo ud af, jamen, det er måske ikke sådan, som de forventer. At det faktisk godt kan være okay, måske endda tenderende det hyggelige og måske endda man kunne få noget ud af det. At der kan komme til at ske noget i den retning, de ønsker.
(vejleder og underviser)*

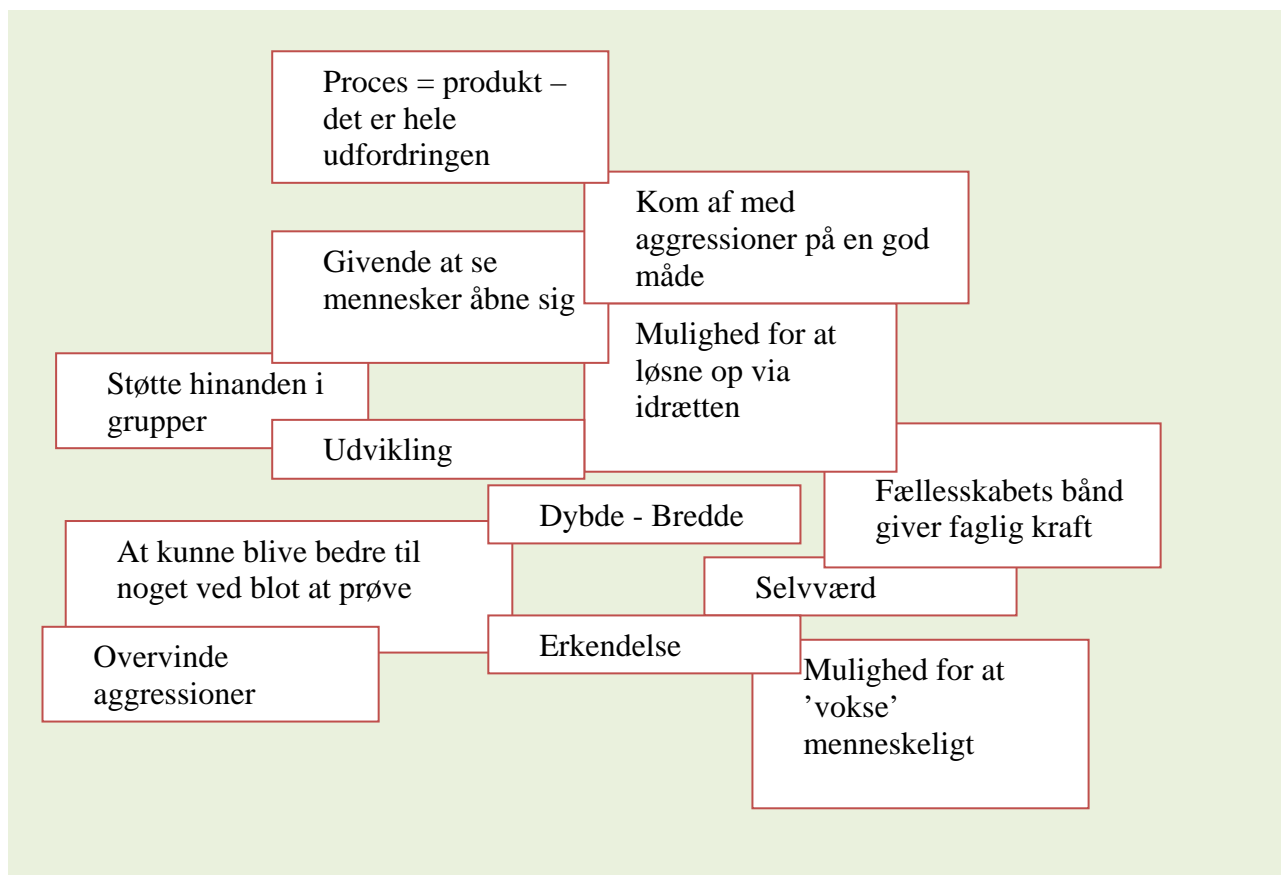
Og netop for aktivt at gøre brug af kvaliteterne i det frigørende sociale handlingsrum er flere tiltag i det folkeoplysende arbejde designet med udgangspunkt i kroppen:

*Vi gør meget for at fastholde vores handlerum - det er vores idrætsrum. Det er det, vi som udgangspunkt er sammen om. Det er det, der fylder mest, og vi bruger idrætsrummet til at få afløb for det andet. Alt det, der fylder oppe i vores hoveder.
(underviser og vejleder)*

Og det kan være igangsættende for en individuel udviklingsproces, der tydeliggør ressourcer og medvirker motiverende, fordi det bliver tydeligt, at man kan få magten tilbage over eget liv gennem handling:

*Når man har med folk at gøre, som står på kanten, så sker der altså nogle ting med dem, når de igennem idræt og motion oplever, at de for det første bliver... ja de får lettere ved at gøre nogle ting; de kan gå hurtigere op af trappen, de bliver ikke så trætte, når de skal bære deres børn, de kan gøre nogle ting rent fysisk, men de oplever først og fremmest også sig selv som den, der kan gøre en forskel.
(leder)*

**Undervisere, vejledere og ledere på forsknings- og udviklingsseminaret
eksemplificerede folkeoplysningens kvalitet med disse ord:**

C. indholdet tilrettelægges fleksibelt målrettet

Som en gennemgående kvalitet i fokuseringen på at skabe motiverende læringsrum i folkeoplysningen bliver aktiviteterne tilrettelagt ud fra et dobbelt sigte om på en gang at være målrettede og fleksible. Undervisere og vejledere "står på spring" for at gribe mulighederne og situationerne, lige når de opstår. Med et målrettet sigte bliver aktiviteterne gennemført fleksibelt afhængigt af situationen. Det karakteriserer samtidigt indholdet, at både vejledere og undervisere satser på at levere en ydelse med meget høj kvalitet – for også af denne vej at motivere deltagerne.

7. Undervisning, når deltageren er motiveret til input

Det er gennemgående for indsatsen i det folkeoplysende, at man forsøger at etablere grundlaget for undervisning og vejledning for så netop - når betingelserne er til stede - at slå til. Der er en udbredt erkendelse af, at dette kun kan praktiseres fleksibelt med en stor forståelse for den enkelte og for dynamikkerne i det sociale:

Det kører meget individuelt for tiden, fordi jeg oplever, at det er det, der er mest brug for. Det er lidt forskelligt alt efter gruppesammensætningen ... jeg tror ikke på at, hvis jeg sagde: nu skal vi lige have undervisning i en time om et eller andet emne... Men det er jo et skisma i forhold til at tage den individuelt, fordi de har for meget krudt i rumpen, og det vil sige, at de får noget tid, hvor de sidder for sig selv. Men jeg fornemmer, at de har brug for også at få oplevelsen af at blive hørt, og at der sker noget, og at vi undersøger tingene, og det går fremad. Og det er så min vurdering, at det vil skride en lille smule, hvis jeg lagde for meget fælles ind over.
(vejleder og underviser)

Der arbejdes således med høj grad af differentiering i undervisnings- og vejledningsindsatsen:

Det er vores mål, at den enkelte finder hen til at blive den bedste udgave af sig selv. Det vil sige, at vi skal arbejde enormt differentieret og individuelt, fordi overliggeren jo skal sættes i forhold til den enkelte deltagers nærmeste udviklingszone - for nu at bruge det sprog. Det er sådan et godt billede, fordi det er lige der, at overliggeren skal være. Den skal være lige lidt højere end der, hvor du nu er...
(leder)

Hun er enormt god til lige at få prikket til mig – uden jeg mærker det. På den måde får jeg prøvet en masse, som jeg ellers ikke turde. Det er virkelig godt.
(deltager)

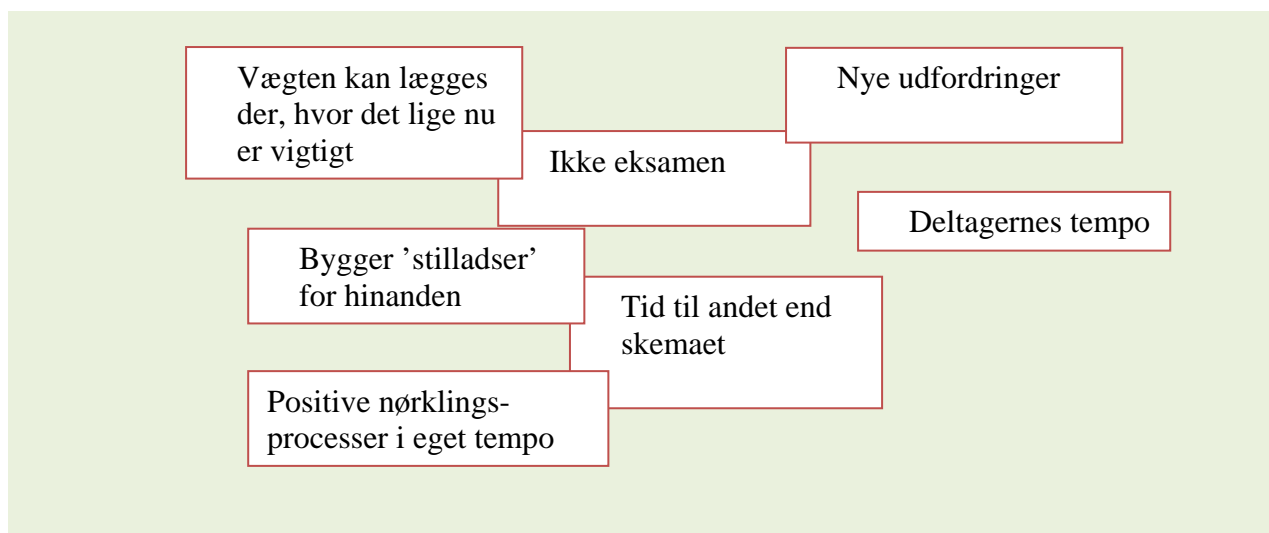
Når jeg ser tilbage på forløbet, så var noget af det rigtig gode jo, at de hele tiden fik listet nye udfordringer ind.
(deltager)

I denne sammenhæng er det gennemgående for de observerede forløb, at der til stadighed forsøges at skabe et frugtbart samspil mellem vejledning og undervisning i indsatsen:

*Jeg mener i høj grad, at meget af det er både læreprocesser og vejledning, altså de to ting kører tæt op af hinanden, fordi de får vist, hvordan de kan gøre, og de bliver vejledt i, hvordan de kan gøre. De ting ligger simpelthen så tæt op af hinanden.
(vejleder og underviser)*

*At snakke om undervisningen på den måde, som vi gør her - det gør, at man kommer til at kende lidt af hinandens historier, og man får samtidig fokus på, hvad der er af faresignaler for en selv. Der kommer en fælles forståelse af, hvad der er noget skidt, og at vi skal hjælpe hinanden med at få farerne til at fylde så lidt som muligt.
(underviser og vejleder)*

Undervisere, vejledere og ledere på forsknings- og udviklingsseminaret eksemplificerede folkeoplysningens kvalitet med disse ord:

8. Undervisning med høj faglighed

En del af aktiviteterne i det folkeoplysende arbejde har karakter af aktiviteter, hvor læringsmålet ikke er snævret knyttet til indholdet, men til de afledte kompetencer af deltagelsen. Vores observationer og interview peger imidlertid ikke på, at det skulle betyde, at man går på kompromis med den fag-faglige kvalitet i undervisningen:

*Vi har enormt dygtige medarbejdere, som arbejder temmelig avanceret og som anvender avancerede metoder i praksis og er veluddannede.
(leder)*

Man kan stille sig spørgsmålet, om deltagerne virkelig skal lære gymnastik, når det er på programmet eller om målet måske snarere er, at deltagerne bliver socialt kompetente? Her er erkendelsen, at dette ikke kan forstås uafhængigt af hinanden, men at det er helt centralt for fokus på de afledte kompetencer, at der er høj kvalitet i undervisningen, og at lærerne har lyst til at skabe et godt læringsmiljø:

Altså, idræt er jo ikke bare sådan noget vi gør for sjov, imellem der hvor vi sidder og snakker. Sådan skal det sørme ikke forstås. Vi holder fanen rigtig højt. Højt niveau på den idræt vi laver, og det skal der være, ellers falder hele historien til jorden.
(leder)

I den sammenhæng fremhævede undervisere, vejledere og ledere på forsknings- og udviklingsseminaret også fællesskabet på skolerne mellem alle ansatte som afgørende centralt for det høje niveau. Et ofte meget stærkt fællesskab blandt vejledere, undervisere og ledere, som netop skabes omkring det faglige indhold.

9. Vejledning med fokus på selvindsigt og nye handlemuligheder

Også vejledningen er fleksibelt tilrettelagt:

En anden del af vores arbejde er de individuelle vejledninger. Den tætte kontakt vi har til en lille flok. Vi har ingen fastsat tid, det er noget med at være der, når det sker. Nogle gange kan det være 5 minutter og andre gange vælter det hele.
(underviser og vejleder)

Vejlederne i folkeoplysningen skal være indstillede på at indgå i helt forskelligartede forløb afhængigt af deltagerne:

Jeg kom til at tænke på, da vi talte om individuel vejledning, at min indsats i den individuelle vejledning er egentlig meget forskellig, også afhængigt af deltagerne. Hvor jeg i det ene forløb bruger meget tid på at tale om, at det er svært at gå til jobsamtale og hvordan man kan gøre det nemmere. Hvorimod med andre handler det om, at de skal have lavet en praktik og efterfølgende skal jeg have etableret et løntilskudsjob. Så der ligger mange forskellige ting i det.
(underviser og vejleder)

I folkeoplysningen arbejdes gennemgående med at forklare de store sammenhænge gennem det nære. Med afsæt i personlige erfaringer medvirker indholdet i forløbene til, at man som deltager kan 'se stort på' sine egne og andres oplevelser:

Det handler også om at forsøge at give dem input af mere generel karakter. De personlige historier bliver til generel viden om personlig udvikling og sociale kompetencer.
(vejleder og underviser)

Selvforståelsen og selvindsigten står centralt i vejledningen:

Så må vi jo snakke os ind til; hvad var det... hvad skete der i dit hoved, hvad var det der gik galt? Så må vi jo nogle lag dybere ned.
(vejleder og underviser)

Jeg tænker at en af de allerstørste vejledningsopgaver, der er her på stedet, det er ikke så meget erhvervsvejledning, det er livsvejledning. At få ryddet ud i de der stressorer, som er i deres liv, for at de kan finde ro på sig selv og for at de kan finde vej. Hele den der erhvervsvejledningsdel og uddannelse og job, den ligger rigtig langt ude i fremtiden.
(underviser og vejleder)

Indholdet og den pædagogiske proces, understøtter udvikling af selvforvaltning:

Så finder vi nummeret til studievejlederen og så er aftalen, at DU ringer til studievejlederen i morgen formiddag og får en aftale om at tage ned og besøge. Så bliver det gjort og så kommer de tilbage og siger; jeg har en aftale med studievejlederen på mandag kl. 10. Fint nok, så får de lov til at tage af sted ned til studievejlederen, for det meste alene, men det kan også være, at jeg tager med og er support. Det er nødvendigt en gang imellem... (underviser og vejleder)

Vejledere og undervisere fremhæver, at det er noget som deltagerne virkelig har brug for at få støtte til:

... samtidig får de jo en læring i, hvordan man griber det an, når man skal finde ud af noget og når man ikke lige nu ved hvor man skal gå hen og finde ud af det. Det kan godt være, at de er smadder gode til computere og gode til at gøre ting og sager, men det her med at søge efter en eksakt viden, det er ikke altid, at det er så nemt. (vejleder og underviser)

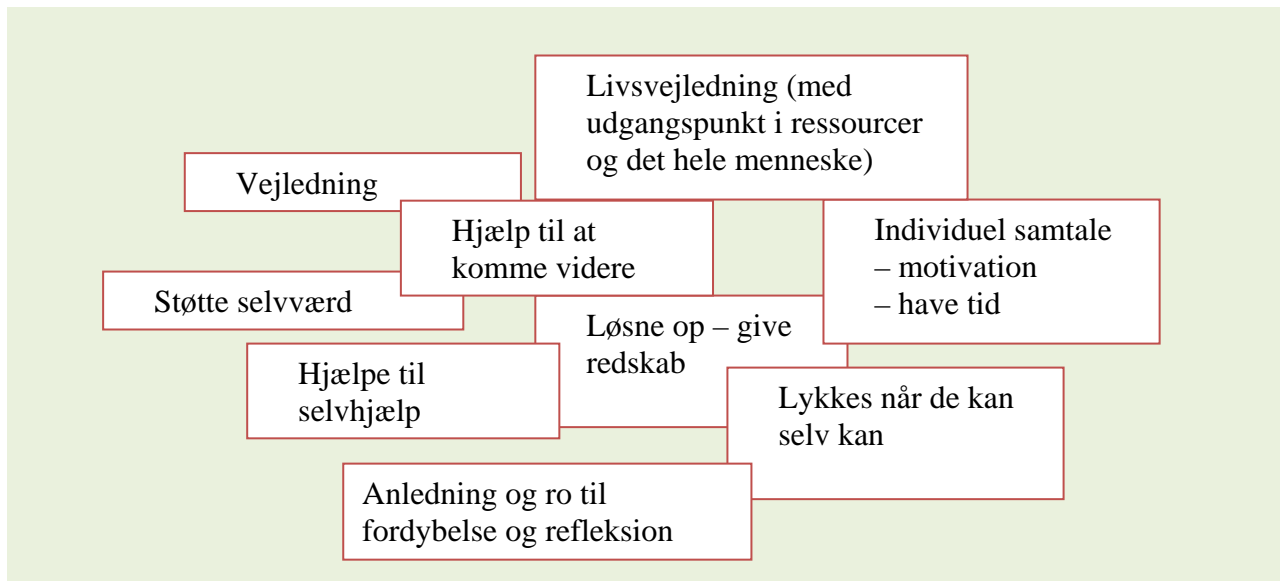
I denne proces er handlingsaspektet afgørende:

Jeg støtter dem i første hug i forhold til: hvad er det vi skal i gang med, hvad er det for en retning du gerne vil? Så har jeg nogle hjemmesider, hvor de kan gå ind på til at starte med og læse om det, du gerne vil. Nu handler det om at få noget information. Når du har fået noget information: hvad så? Jamen, så kunne jeg godt tænke mig sådan og sådan, så er der måske en ny vej jeg kan vise dem: prøv at gå den vej og undersøg det. Så de stille og roligt får samlet ting sammen omkring det. Vi laver så nogle aftaler undervejs, at nu er det den vej; jamen så til næste gang eller nu gør du sådan og sådan. Så de gør det og kommer tilbage, ny aftale. Så vi stille og roligt få talt om indholdet. (vejleder og underviser)

Vejledere og undervisere arbejder bevidst med at give deltagerne en fast grund at stå på – og en fornemmelse for, at de har et trykt bagland at falde tilbage på:

Jeg plejer at beskrive det sådan, at når man er på vej fra reaktiv til proaktiv, så bevæger man sig ud i en gråzone, hvor man ikke helt ved, hvordan der er derude. Jeg prøver lige, men jeg prøver ikke så meget, så jeg drukner. Hvis det så ikke er helt så farligt som jeg havde forestillet mig, så prøver jeg lige lidt mere. Lige pludselig er det så lidt for vildt farligt og så går jeg lige tilbage igen. Den bevægelse ser vi igen og igen... .. der er det helt centralt, at vi er der og kan sige "nu tager vi lige en snak om det her". Husk nu at vi er her og du kan komme tilbage igen. (underviser og vejleder)

Undervisere, vejledere og ledere på forsknings- og udviklingsseminaret eksemplificerede folkeoplysningens kvalitet med disse ord:

D. Undervisning og vejledning sker i samspil

Et karakteristisk særkende ved arbejdet med at skabe motiverende læringsrum i folkeoplysningen er de særlige relationer, som bygges op mellem deltagerne og undervisere/vejledere – og de særlige kvaliteter det fordrer af undervisere og vejledere. Dette bygges blandt andet op via det dynamiske samspil mellem vejledning og undervisning, som præger folkeoplysningen.

10. Samarbejdsrelation mellem deltagerne og den personlige underviser

Det er karakteristisk, at der bruges meget tid og ressourcer på at opbygge en personlig relation mellem vejledere/undervisere og deltagerne. Det foregår ofte over en længere periode:

Så er det jo, at jeg må fortælle dem, at jeg er i den position, at jeg har lov til at stille alle de spørgsmål, jeg har lyst til. Og at de jo godt ved, at jeg kalder en spade for en spade. Så får vi snakket om det. Og det er jo tit sådan, at når vi så sidder, så sidder vi jo bare os to i et rum, at så er det lidt nemmere at få snakket om de ting, som lige kom i vejen eller hvad det nu kunne være.

(vejleder og underviser)

Undervisere og vejledere er meget opmærksomme på, at deltagerne kan komme med negative erfaringer fra andre steder i uddannelses- og vejledningssystemet, hvor de typisk er kommet til kort. En strategi til at imødegå disse negative forventninger er at udvise nærvær og være personligt til stede – en vejleder/underviser udtrykker det på følgende måde:

Det kan jo ikke undgås og det mener jeg ikke, man skal undgå for at være en nærværende og aktiv person. Ellers slår jeg mig selv i hartkorn med alle de andre, de har mødt.

(underviser og vejleder)

... og en typisk deltagerkommentar:

*Hun har været der hele tiden. Og hun har åbnet muligheder for mig. Jeg kan se en god fremtid foran mig.
(deltager)*

Det stiller særlige krav til undervisere og vejledere i forhold til deres egen adfærd – de fungerer i høj grad også som rollemodeller:

*Det er også noget med, at når vi nu står og plæderer for; tør det nu, gør det nu, så skal vi også selv gøre det. Tør selv.
(underviser og vejleder)*

Der er en udbredt bevidsthed blandt undervisere og vejledere om det vigtige i at kunne skelne mellem at være professionel, personlig og privat:

*Så kræver det, at man kan adskille det private, det personlige og det faglige. At man har fornemmelsen af, nu er jeg personlig og faglig, men jeg er ikke privat - for at undgå at man laver overgreb eller terapi. Så kræver det, at man kan gå forrest. At man kan være eksemplarisk i forhold til de budskaber, man sender ud i sin undervisning.
(underviser og vejleder)*

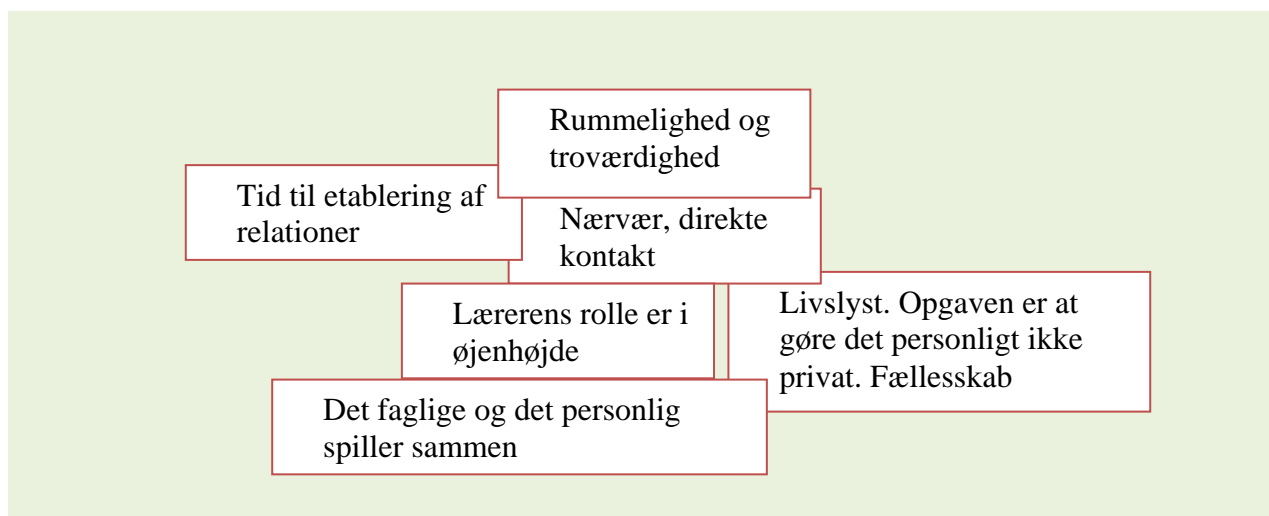
En underviser fremhæver betydningen af at trække grænser:

*Jeg synes, at jeg ovre i gruppevejledning bruger mig selv som person meget, men jeg er meget bevidst om, hvordan jeg gør det ... man skal være meget bevidst om, hvor grænsen går og hvordan man vil bruge sig selv.
(underviser og vejleder)*

Det har også stor betydning at kunne trække linien mellem at være personlig og privat i forhold til at bevare autoritet og troværdighed:

*... hvis de tænker på én som... ”det siger hun garanteret bare fordi sådan og sådan” i stedet for at det handler om noget fagligt. At man taler sammen på en professionel måde – det er ikke personrelateret.
(underviser og vejleder)*

Undervisere, vejledere og ledere på forsknings- og udviklingsseminaret eksemplificerede folkeoplysningens kvalitet med disse ord:

11. Undervisere drevet af at gøre en forskel for andre

Folkeoplysningens lærere er nogle, der vil det her (citater fra konferencedeltager)

I kontakten med undervisere og vejledere er det et karakteristisk billede, at mange af undviserne har arbejdet inden for feltet i mange år. Samtidig er det også karakteristisk, at nytilkomne relativt hurtigt finder ud af, om det er noget for dem. Det er ildsjælene, der bliver – og det lyder måske som en floskel, men det er ildsjæle i den forstand, at de er mennesker, der ser det som helt afgørende vigtigt, at vi har et samfund, hvor hvert eneste individ er velkomment – og betydningsfuldt. Undervisere og vejledere, der arbejder inden for folkeoplysningen, er drevet af et ønske om at gøre en forskel for andre mennesker. Det er også karakteristisk, at de er optagede af det enkelte individs betydning – de kan tale længe og engageret om en enkelt deltagers liv og fremgang.

Jeg har, samlet set, været 12 år indenfor folkeoplysningen og jeg synes, at jeg har fået så mange oplevelser i de 12 år med mennesker, som kommer og synes, at livet er noget møg og som har så lidt tiltro til sig selv og omverden. Det er jeg meget beæret over at få lov at være med til.

(underviser og vejleder)

Undervisere og vejledere er konstant på udkig efter åbninger i forhold til at få deltagerne til at tage ansvar for deres eget liv:

Kan vi finde noget der gør, at det bliver mere håndterbart for dem at tage aben eller tage ansvaret?

(underviser og vejleder)

De arbejder med en bevidst og målrettet fokusering på egen rolle som understøttende for personlig udvikling:

Jeg har i hvert fald været meget optaget af, hvad det er jeg skal være eksperten på som underviser og vejleder her på stedet. Jeg skal være ekspert på det at sætte processer i gang, men jeg skal afstå fra at være eksperten på deres liv. Jeg skal være der til at hjælpe og støtte, så der kommer en følelse af sammenhæng. Så de kan agere i den. Hele tiden tænke proces, proces, proces. Hvordan kan jeg bedst understøtte det her?
(underviser og vejleder)

Det forhold, at man som underviser/vejleder stiller krav til deltagerne, opfattes af alle parter som meget betydningsfuldt:

”Åh, du er altid efter mig, Kirsten”. Ja, det er Kirsten, det skal hun være. Hun skal være efter dig på den gode måde, for det er ikke ligegyldigt, om du er her eller ej.
(leder)

En deltager beskriver sin oplevelse af underviseren på følgende måde:

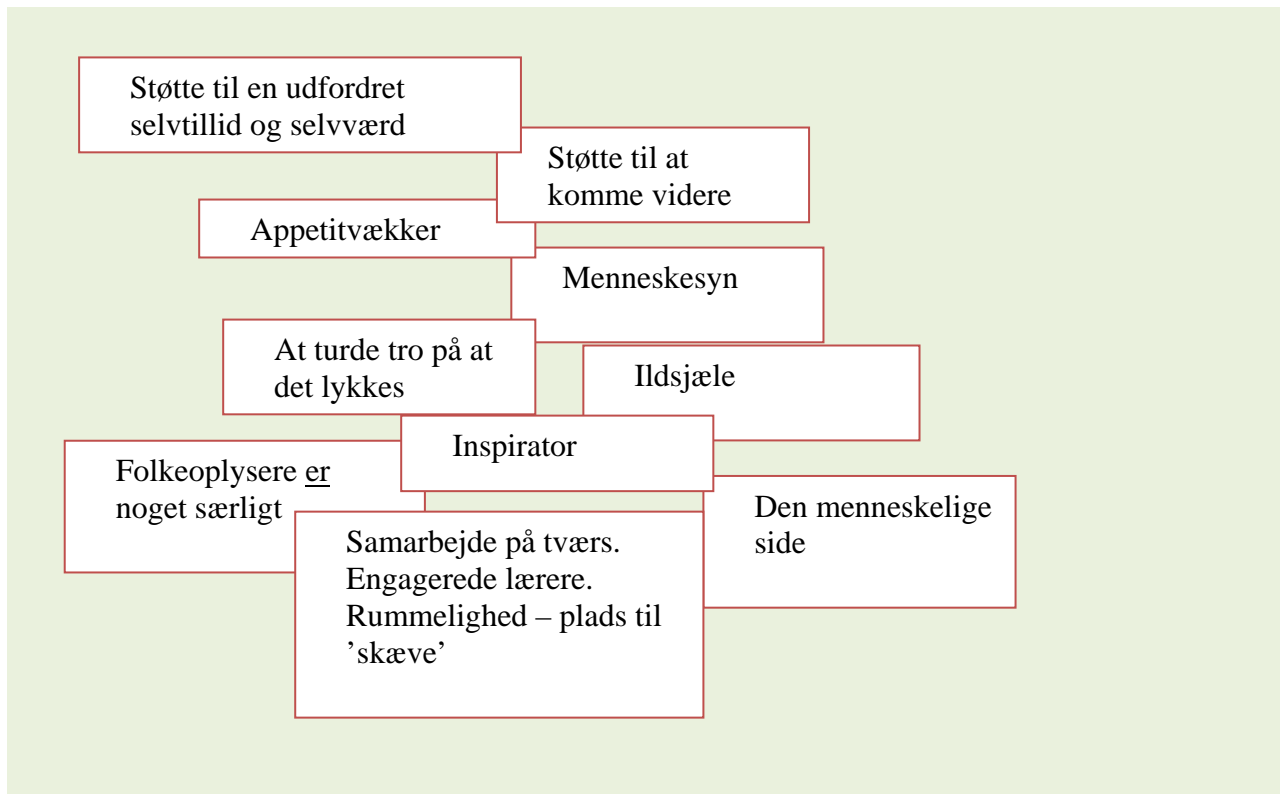
Hun vil os det bedste alle sammen. Nogle gange knækker filmen så for nogle af os og så bliver hun sur og hård, fordi så skuffer man hende jo, eller man gør hende ked af det. Det er det, der også viser, at hun vil os det bedste
(deltager)

Deltagerne giver udtryk for, at de faglige krav er funderet i et personligt engagement hos underviserne. Observationer og interview peger på, at det personlige engagement er kendetegnende for medarbejderne i folkeoplysningen:

Vi har lyst til at skabe håb og tro på, at der venter noget godt, hvis man går efter det. Så har vi forskellige måder vi gør det på, men vi har alle sammen en tro på, at hvis man udfordrer verden, så får man også noget ud af det. Selvom man har fået nogle tæsk. Den der tilgang med kig nu på det, forhold dig nu til det, før du siger nej, den tror jeg vi har fælles. Langt de fleste kommer jo op af den.
(underviser og vejleder)

Vores fester og cafeer betyder også noget. Jeg elsker vores afslutningsfester, fordi der altid er nogen der kommer hen og siger, at du har betydet rigtig meget.
(underviser og vejleder)

Undervisere, vejledere og ledere på forsknings- og udviklingsseminaret eksemplificerede folkeoplysningens kvalitet med disse ord:

12. Undervisere med pædagogisk refleksivitet i forhold til at bevæge andre

I fokuseringen på at skabe motiverende læringsrum anvender undviserne i folkeoplysningen bevidst deres faglighed som et "middel" til at udvikle personlige kompetencer hos deltagerne. Ved at skabe "faglige rum" – fx i en idrætssal eller værksted åbnes nye muligheder for at italesætte, eksperimentere og udvikle deltagerens handlemuligheder og kompetencer – en underviser udtrykker det på følgende måde i forhold til anvendelsen af idræt på denne måde:

*Det gør vi bl.a. ved hjælp af idrætten, fordi det er et handlerum og det er et "laden som om"-rum, hvor man tænker "jamen, vi leger jo bare". Men vi bruger rent faktisk det legerum til at opbygge nogle sociale og kommunikative og selvværdskompetencer og alt hvad der ellers ligger ovre i realkompetenceboksen.
(underviser og vejleder)*

Idrætsunderviseren beskriver her det dobbelte sigte i forberedelsen – både så aktiviteterne udvikler deltagerne personligt – og at de bliver optaget af selve aktiviteten:

*Det er det samme spejl, som når du står nede på holdboldbanen. Der kan man ved at styre aktiviteterne rette fokus på, at Søren f.eks. bliver bedre til at tage initiativ, at være aktiv i en social position. Hvordan kan vi så skrue aktiviteterne sammen, så det er det, der bliver bragt i fokus? Det er den ene del af idrætten. Den anden del af idrætten, som optager mig meget, det er spørgsmålet om, hvad det er ved idrætten der tænder os?
(underviser og vejleder)*

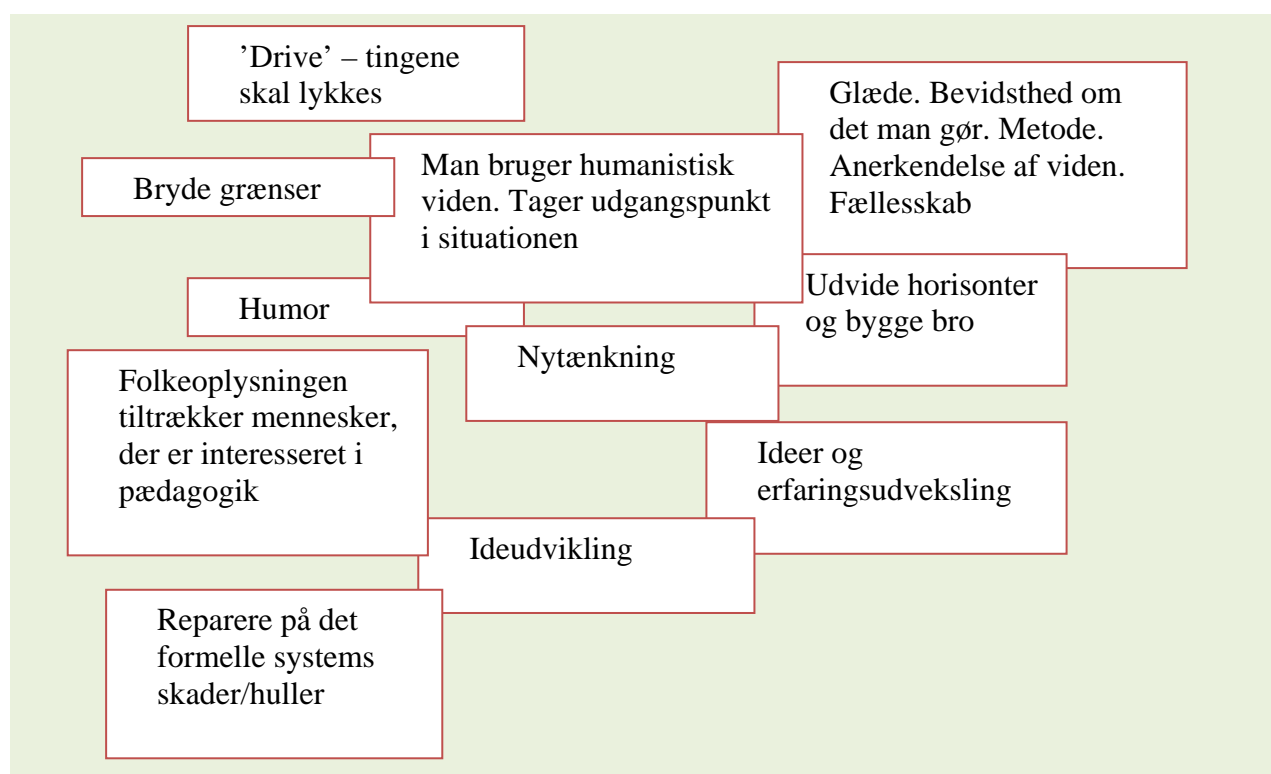
På tilsvarende vis forklarer en leder her om betydningen af at anvende en faglig aktivitet som ramme:

*Man kunne kalde det et fælles tredje, vi kan lægge det imellem os og vi kan lægge det på bordet. Og vi kan tegne og skrive. I stedet for at vi skal sidde og pille i navlen... Så man kan sige vores metoder... de metoder vi bruger, er alt sammen noget vi bruger for at kunne trække noget væk fra den enkelte og kunne se det på afstand.
(leder)*

De muligheder, som dette giver, fremhæves som betydningsfulde i forhold til udviklingen af deltagernes selvindsigt:

*Det vi oplever, er at det at man kan eksternalisere det og være noget man kigger på herude (uden for sig selv), det gør en forskel. En stor forskel. Det gør, at det bliver håndterbart. Det der med at få opmærksomhed på, at man kan være begge i identiteter og at man faktisk kan vælge hvilken én af dem man vil være i, det er noget af en aha-oplevelse for de fleste.
(underviser og vejleder)*

Undervisere, vejledere og ledere på forsknings- og udviklingsseminaret eksemplificerede folkeoplysningens kvalitet med disse ord:

E. Ud-dannelse

13. Synlighed og tilgængelighed af samfundets muligheder og tilknytning til arbejdsmarkedet

For mange af deltagerne er det umuligt at overskue, hvor de skal gå hen for at få hjælp og vejledning. Det er væsentligt for undervisere og vejledere i folkeoplysningsystemet at påtage sig rollen som formidler og ”oversætter” i forhold til det omgivende samfund. Den måde, som undervisere og vejledere i folkeoplysningsforløbene arbejder på, har som en naturlig konsekvens - og sidegevinst - at deltagerne oplever det som en slags base for at begive sig ud i det omkringliggende samfund:

*De går ud af døren med, printet i deres hoved, at her kan man komme og få hjælp. Længere er den jo ikke. Som gutten, der ringede til mig i går og sagde; ”Bodil, hvordan skal jeg gøre, jeg vil gerne på et truckkursus?”. ”Jamen, hvad laver du nu?”. ”Jeg er på kontanthjælp, jeg har ikke det der post job mere”. ”Okay, jamen så skal du ringe op til Karsten oppe i jobcentret”. ”Nå, okay”. Og det er lang tid siden at han har været her hos os, det er rigtig lang tid siden. Så det siger noget om indprentningen.
(underviser og vejleder)*

At relationen mellem undervisere og vejledere ofte er meget tæt, understreges af, at deltagerne ofte vender tilbage – også når de ikke har brug for hjælp:

*Der er tit nogen, der ringer eller mailer og fortæller, hvordan det er gået.
(underviser og vejleder)*

Så i arbejdet på at skabe fornyet motivation til nye udfordringer er tilgangen blandt undervisere og vejledere i folkeoplysningen, at ’døren altid er åben’ – simpelthen fordi det ofte er en nødvendighed for at skabe de rammer, der gør, at deltagerne overhovedet tør vove sig videre:

*Der er mange veje, de skal gå. Vi bruger normalt en metafor, der hedder at man går ud af livets vej og så er der nogle rundkørsler. Så kører man rundt i ring lidt og så skal man lige finde ud af... så tager man den til højre og så finder man ud af, at det måske var forkert eller den var måske blind. Så tilbage igen og forsøge sig i et rum hvor de er trygge og har tillid til de folk, der er omkring dem. Så er der nogle bølger i det, som handler om, at de regredierer engang imellem, forstået på den måde at de vover sig lidt ud på ukendt land og så kommer der en eller anden stressor og så ”hvad er det så lige der sker her?” og så lige lidt tilbage i sikker havn. Og så videre frem. Så det er noget med et tidsperspektiv, før man kan have en formodning om, at vi kan lave erhvervsvejledning.
(underviser og vejleder)*

En leder beskriver det på følgende måde:

*Det her er også et vadedsted nogle gange. At man kan få lov at vade lidt rundt og så finde ud af, hvad det er for en vej jeg skal gå. Og når folk ikke er på vej ud ad en vej, så skal de have lov til at prøve ting af.
(leder)*

Deltagerne har ofte selv et klart billede af, at de her er med i en proces, der har et overskridende sigte:

Det er jo det, der er meningen med det her, at få lov til at lugte til virkeligheden og så med henblik på at skulle ud i den store virkelige verden og komme ud af systemet. Det kommer nok bare til at vare lidt.
(deltager)

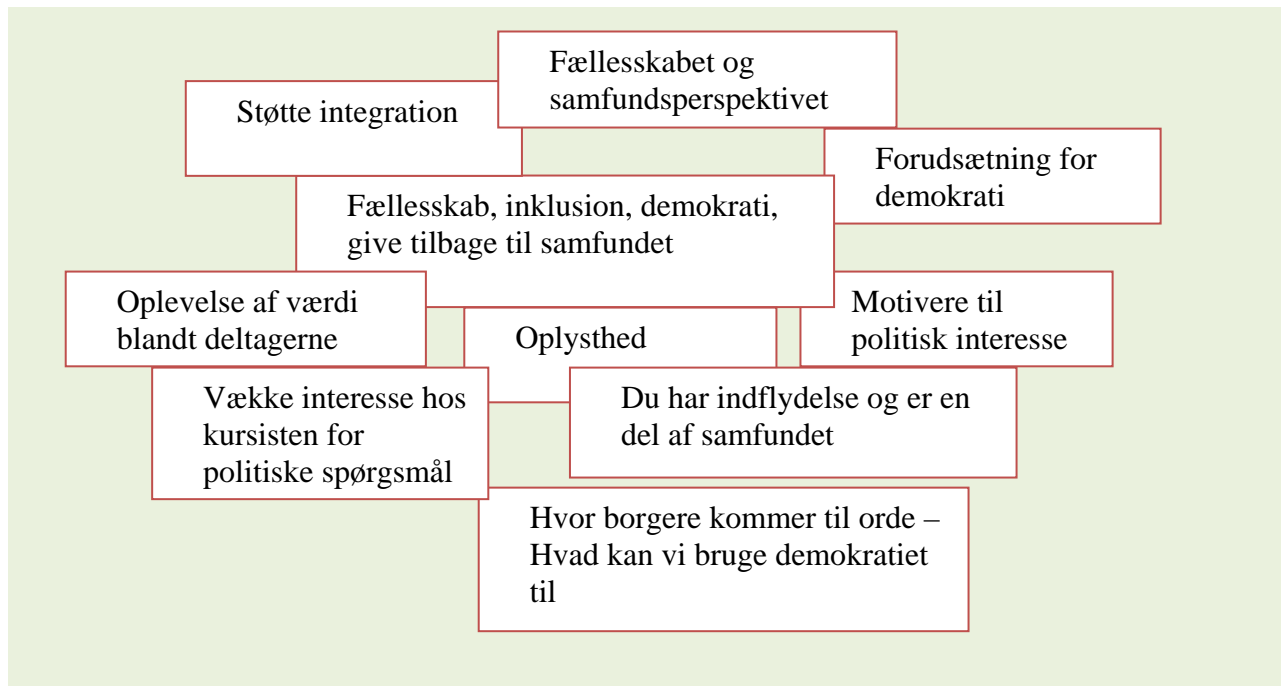
Arbejdet med at få deltagerne i uddannelse og sluset ind på arbejdsmarkedet kræver ofte, at underviserne og vejlederne følger den unge på vej gennem de forskellige instanser – en vejleder beskriver et karakteristisk forløb som følger:

Som eksempel havde jeg én her i sommer, som kom og sagde at bygningsmaleruddannelsen, det kunne godt være at det var noget. Så ud i praktik hos en malermester, kom tilbage og sagde, at det havde faktisk været ret sjovt og det kunne jeg egentlig godt tænke mig. Fint nok, jamen så ned til en vejleder på EUC og snakke og høre om uddannelsen og det endte med, at hun søgte optagelse med det samme. Så havde vi en periode fra hun stoppede på kurset her og til hun kunne starte på uddannelsen og der etablerede vi så en ny praktik på de her 6-7 uger, i den samme virksomhed, som praktikant. Stadigvæk på kontanthjælp og frem til det tidspunkt, hvor hun startede på bygningsmaleruddannelsens grundforløb her d. 27. oktober. Og hun er i gang nu.
(underviser og vejleder)

Og en vejleder og underviser har denne kommentar til de situationer, hvor deltagernes ønsker bremses af økonomiske overvejelser fra systemets side:

... så skulle pokker stå i at man bliver bremsed, fordi økonomien den kommer ind og overhaler én indenom. Havde de nu valgt at gå i gymnasiet - nu bliver jeg en smule politisk - så havde de haft tre år på gymnasiet til rigtig, rigtig mange penge. Uden at få kompetence i den sidste ende. Her får de en erhvervskompetence med det samme og det er skidt?
(underviser og vejleder)

Undervisere, vejledere og ledere på forsknings- og udviklingsseminaret eksemplificerede folkeoplysningens kvalitet med disse ord:

Kort beskrivelse af de fem forløb

Fælles målsætning på tværs af forløbene

Formålet er at skabe forløb, der bringer deltagerne fra et liv på offentlig forsørgelse til en plads i det ordinære uddannelsessystem eller på arbejdsmarkedet. På forskellig vis arbejdes med at finde de muligheder, den lyst og motivation, som gemmer sig i den enkeltes historie, sætte operationelle mål og med at opstille og implementere handlingsplaner for den enkelte.

Galaksen, Kompetencehuset i Århus

Indhold

Galaksen er ikke et hold i traditionel forstand med fast start og slut, fælles planlægning og mål. Hver enkelt deltager opstiller en individuel forløbsplan og følges tæt gennem vejledningssamtaler og individuel coaching. Indholdsmæssigt kan Galaksen bestå af mange elementer, men for alle forløb gælder det, at faserne afklaring, målsætning, handling og refleksion over handling indgår.

Målgruppe

Forløbet henvender sig specielt til kortuddannede i 2. til 4. ydelsesår, men i princippet til alle med særlige behov for uddannelses- og erhvervsafklaring. Der er ingen betingelser i forhold til forudgående kvalifikationer, og forløbet retter sig mod alle job- og uddannelsesområder.

Deltagerne er karakteriseret ved for eksempel at have dårlige erfaringer fra folkeskolen, være faldet fra ungdomsuddannelser eller i det hele taget at være uafklarede i forhold til uddannelse. Deltagerne kommer som oftest også med enten nederlag på arbejdsmarkedet, lang ledighed og manglende motivation i bagagen eller sociale og personlige barrierer, der hindrer dem i at få et almindeligt hverdags- eller arbejdsliv til at fungere – for eksempel tidligere misbrug, overvægt, psykisk ustabilitet og lavt selvværd.

Mål

Målsætningen er, at den ledige tager mere og mere ansvar for sin egen situation og tilegner sig redskaber til at afdække, målsætte og handle i forhold til denne - primært med henblik på at komme i uddannelse.

Idrætslinjen og 3M, IDA - Idrætsdaghøjskolen i Århus

Indhold

Forløbene planlægges individuelt - der er løbende optag og udslusning, og der arbejdes bevidst med, at 'erfarne' deltagere hjælper de nye ind i sammenhængen. Hver dag er en vekselvirkning mellem idræt, motion og undervisnings- og vejledningsforløb omkring motivation og livsstilsvalg. Der gennemføres individuelle og kollektive vejledningsforløb med henblik på at gøre deltagerne til aktører i eget liv. Frigørende læring med afsæt i kropslig aktivitet er omdrejningspunktet for fællesskabet og anerkendende sociale netværk er en anden hjørnesteen.

Målgruppe

Målgruppen er karakteriseret ved at have dårlige erfaringer fra folkeskolen, måske frafald

fra ungdomsuddannelser bag sig og er generelt uafklarede i forhold til uddannelse. Oftest er der tale om sociale eller personlige problemstillinger, der hindrer dem i at få et almindeligt hverdags- eller arbejdsliv til at fungere - fx psykisk ustabilitet og lavt selvværd.

Mål

Det er sigtet at støtte deltagerne i at omlægge deres livsstil, få sundere vaner samt at få lagt en plan for deres videre forløb i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet.

Daghøjskolen Fokus i Aalborg, Kaffé Fair

Indhold

Caféen er et arbejdsfællesskab. Kursisterne lærer at arbejde sammen og tage et ansvar. Det praktiske arbejde i cafeen giver kursisterne en introduktion til og træning i cafédrift, køkkendrift og livet på en arbejdsplads. Deltagelse i projektet begynder med en visitationssamtale med cafelederen og en realkompetenceafklaring gennemføres. Gennem resten af forløbet får deltagerne tildelt ansvarsområder og skal fungere i samarbejde med de øvrige. Det giver faglig og personlig kompetenceudvikling og opbygger sociale netværk og giver deltagerne indblik i livet på en arbejdsplads. Gennem hele forløbet modtager deltagerne omfattende vejledning og personlig coaching.

Målgruppe

Den primære målgruppe for projektet er unge mellem 18 og 30 år, som har begyndende misbrugsproblemer og såvel sociale som personlige problemstillinger at slås med.

Mål

Målet med Kaffé Fair er, at den enkelte deltager får struktur på hverdagen og lagt en realistisk plan for fremtiden, finder sine stærke sider og får erfaringer, som kan bruges til at komme i gang med job eller uddannelse. Målgruppen har gennem en årrække typisk følt sig anderledes og udstødt af andre sammenhænge mellem unge. På Kaffé Fair lærer de at forandre livsstil og opstille klare mål for deres fremtidige liv.

AOF JOB Sjælland Nord i Asnæs, Jobviften

Indhold

Forløbet er af 8 ugers varighed med fremmøde i 25 timer, 5 dage om ugen og er tilrettelagt som et jobsøgningsforløb, hvor deltagerne vejledes såvel individuelt som i hold. Alle deltagere introduceres til en ”snusepraktik, som er af 1-2 ugers varighed og har til formål at give deltageren mulighed for at blive introduceret til et brancheområde. Holdundervisningen er centreret omkring valg af uddannelse og identitet, introduktion til brancher og arbejdsmarkedet, kommunikation, livsstil og samfundsmæssige problemstillinger.

Målgruppe

Målgruppen er unge kontanthjælpsmodtagere mellem 18 og 30 år, som ikke har en erhvervsuddannelse.

Mål

Ved afslutningen af forløbet skal den unge have en uddannelsesplan og enten begynde på ordinær uddannelse eller beskæftigelse, alternativt en plan for virksomhedspraktik eller erhvervsrelevant praktik.

AOF Gladsaxe Daghøjskole, EGU

Indhold

Erhvervsgrunduddannelsen varer fra 1½ til 2½ år afhængigt af de individuelle forudsætninger og består primært af praktik hos en arbejdsgiver med 4-5 skoleophold af 5 ugers varighed. Der udarbejdes en individuel uddannelsesplan for hver enkelt elev. I praktiktiden lærer deltagerne forskellige arbejdsfunktioner og livet på en arbejdsplads at kende og i skoleperioderne undervises i såvel erhvervsrelevante som almene personlighedsudviklende emner. Det sociale netværk til de andre deltagere står centralt, herunder at se sig selv fungere anderledes godt i en gruppe af ligestillede.

Målgruppe

Målgruppen er unge - primært mellem 17 og 23 år - der ikke har forudsætninger for umiddelbart at gennemføre en anden kompetencegivende ungdomsuddannelse.

Målgruppen er karakteriseret ved at have dårlige erfaringer fra folkeskolen og ved at være generelt uafklarede i forhold til uddannelse og arbejde. Der kan også være tale om sociale eller personlige problemstillinger, der hindrer dem i at få et almindeligt hverdags- eller arbejdsliv til at fungere for eksempel psykisk ustabilitet eller lavt selvværd.

Mål

Formålet med erhvervsgrunduddannelsen er, at den unge opnår personlige, sociale og faglige kvalifikationer, som dels giver umiddelbar adgang til at fortsætte i en erhvervskompetencegivende uddannelse, dels giver grundlag for beskæftigelse på arbejdsmarkedet. Erhvervsgrunduddannelsen skal tillige bidrage til at udvikle den unges interesse for og evne til aktiv medvirken i et demokratisk samfund.